

Ефективність упровадження діяльнісних та ігрових методів навчання в освітній процес Нової української школи, 2019-2024

Підготовлено Австралійською радою дослідників освіти (АРДО) та Українською асоціацією дослідників освіти (УАДО) на замовлення LEGO Foundation та Міністерства освіти і науки України

Рейчел Паркер, Емі Беррі, Келлі Пікер, Девід Джефріс, Прю Андерсон та Оксана Заболотна

The LEGO Foundation

Подяки

Через гру ми осмислюємо світ, а у світі хаосу гра має терапевтичне значення.

Діти в Україні живуть в умовах постійної невизначеності та нестабільності. Гра дає їм змогу разом переживати свій досвід. Одна вчителька сказала:

“Протягом кількох хвилин під час уроку діти постійно ділилися своїми враженнями про виття [сирен], про те, як вони бігли, щоб врятуватися...”

Ігрове навчальне середовище, яке сприяє позитивній соціальній взаємодії, дає можливість зібратися разом, осмислити індивідуальні і колективні випробування, а також дарує трохи легкості, підтримки і доброти.

Дітям, які взяли участь у цьому дослідженні, наше шанування і вдячність.

Нам пощастило бути свідками вашого зростання і розвитку в перші роки навчання в школі, вашого доброго настрою, а потім – боротьби і великої стійкості. Бажаємо вам довгих, щасливих, здорових, веселих і **діяльнісних** років життя!

Слава Україні!

Про дослідження

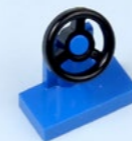
Проект «Ефективність упровадження діяльнісних та ігрових методів навчання в освітній процес Нової української школи» – це чотирирічне дослідження, фінансоване LEGO Foundation та впроваджене Австралійською радою дослідників освіти (АРДО) й Українською асоціацією дослідників освіти (УАДО).

Вплив на вчителів експериментальних шкіл було здійснено через дворічну інноваційну програму підвищення кваліфікації «Упровадження діяльнісних та ігрових методів навчання в освітній процес Нової української школи», яка поєднувала навчання онлайн з очним. Програму було розроблено на основі дослідних даних, які свідчать про те, що вчителі потребують можливостей для експериментів та рефлексії, завдяки яким вони можуть внести позитивні зміни в освітній процес.

Дослідження мало на меті відповісти на три запитання, які були переглянуті після повномасштабного вторгнення російських збройних сил в Україну 24 лютого 2022 року. Дослідницькі запитання були сформульовані так:

1. Які перешкоди та/ або сприятливі чинники заважають та/або сприяють ефективному впровадженню діяльнісних та ігрових методів навчання в освітній процес в експериментальних школах?

2. Як учителі експериментальних шкіл упроваджують діяльнісні й ігрові методи в освітній процес та сприяють підвищенню грамотності учнів і їхньому соціальному й емоційному розвитку?

3. Наскільки відрізняються рівні грамотності та соціально-емоційних навичок дітей на різних етапах дослідження, зокрема до та під час повномасштабної війни в Україні?

МЕТОДОЛОГІЯ

На початку проекту було відібрано експериментальну та контрольну групи з п'яти областей України, що включали 20 шкіл, 60 вчителів та 1 465 учнів

Війна внесла корективи, тому в переглянутому дизайні дослідження вибірка вчителів залишилася незмінною, а кількість шкіл та учнів, які брали участь у фінальному оцінюванні, скоротилася до семи шкіл у Київській та Полтавській областях та 296 учнів. Тридцять учителів експериментальних шкіл пройшли 20 інтерактивних онлайн-модулів, здобуваючи базові знання та рефлексуючи про застосування діяльнісних та ігрових методів у співпраці з досвідченими педагогами-партнерами (тренерами). У дослідженні вивчено вплив інноваційної програми на вчителів експериментальних шкіл шляхом порівняння результатів даних, зібраних під час інтерв'ю, відеозаписів уроків і документації з планування уроків та рефлексії.

Спочатку дослідження було розроблене для вимірювання впливу інноваційної програми на дітей за допомогою Методики оцінювання грамотності та соціально-емоційних навичок (МОГСЕН), розробленої на основі визначення понять «гра» та «навчання», запропонованого LEGO Foundation, і сучасних досліджень про застосування діяльнісних та ігрових методів у освітньому процесі. Використовуючи зображення, запитання і ситуації, дослідники за допомогою рубрик оцінювали виразність усного мовлення, розуміння на слух, здатність до емпатії, самосвідомості та саморегуляції, а також до розв'язання проблем і конфліктів.

Вплив інноваційної програми підвищення кваліфікації на вчителів

Програма «Упровадження діяльнісних та ігрових методів навчання в освітній процес Нової української школи» - це курс підвищення кваліфікації, що включає індивідуальні зустрічі з тренером, самостійне опанування онлайн-модулів та перегляд вебінарів щодо характеристик, результатів та практики застосування діяльнісних та ігрових методів навчання в освітньому процесі. Наприкінці дослідження вчителі продемонстрували зміни не лише у практиці, а й у переконаннях і ставленні до застосування діяльнісних та ігрових методів у класі. Вони створили більше можливостей для соціальної взаємодії, автономії та самостійності, стали більш гнучкими, чуйними та рефлексивними, ніж до навчання за програмою.

Глибина розуміння

Це дослідження дало змогу по-новому описати прогрес учителів на шляху до розуміння діяльнісних та ігрових методів. Після навчання за інноваційною програмою стало зрозуміло, що вчителі досягли різних рівнів прогресу в усвідомленні, переконаннях і практичному застосуванні діяльнісних та ігрових методів. Ці рівні описані як **ПОВЕРХНЕВИЙ, ГЛИБИННИЙ і ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ**. Цей континуум подає навчання як процес набуття фундаментальних знань, поглиблення їх через практику, а на найвищому рівні – перенесення нових знань у нові контексти.

Я не бачу зв'язку між навчанням та грою

ПОВЕРХНЕВИЙ РІВЕНЬ

Учителі, які перебували на поверхневому рівні, додавали до своїх уроків цікаві ігри, відео та практичні вправи. На ігри та вправи вони відводили певний час, а основну увагу приділяли точності та швидкості. Ці вчителі описували діяльнісні та ігрові методи навчання як веселі й приємні для дітей, але зазначали, що на них складно знайти час, оскільки потрібно опрацювати багато матеріалу.

Тепер я бачу цінність гри для навчання дітей

ГЛИБИННИЙ РІВЕНЬ

Учителі з глибинним розумінням побачили ширшу картину і зрозуміли цінність діяльнісних та ігрових методів навчання. Вони описали результати навчання на прикладах і зрозуміли, як діяльнісні та ігрові методи навчання допомагають дітям підтримувати один одного і спільно знаходити рішення.

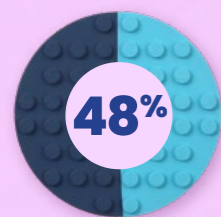
Я бачу цінність гри для власного навчання

ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ РІВЕНЬ

Учителі, які перенесли свої знання в новий контекст, мали абсолютно новий погляд на застосування діяльнісних та ігрових методів навчання. Вони описали партнерство з учнями і те, як вони спільно навчалися. Вони долали проблеми разом із дітьми і зрозуміли можливості дітей не лише як учнів, а також як учителів, у яких вони та інші учні могли б учитися.

Зміни у ставленні до застосування діяльнісних та ігрових методів

**ПІДВИЩЕННЯ
МОТИВАЦІЇ ТА
ВПЕВНЕНОСТІ**

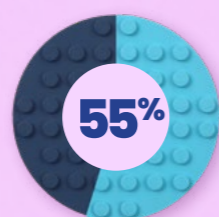

**ЗМЕНШЕННЯ
СТРАХУ ТА
ТРИВОЖНОСТІ**

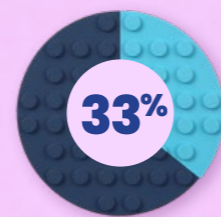
Після закінчення програми підвищення кваліфікації 48 % вчителів повідомили про підвищення мотивації та впевненості у необхідності застосування діяльнісних та ігрових методів у освітньому процесі.

Після закінчення програми підвищення кваліфікації 30 % вчителів повідомили про зменшення страху та тривожності щодо застосування діяльнісних та ігрових методів у освітньому процесі.

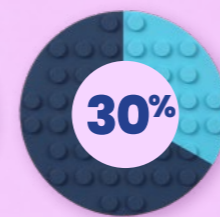
Зміни в переконаннях

**ДІЯЛЬНІСНІ ТА
ІГРОВІ МЕТОДИ
ДОВЕЛИ СВОЮ
ЕФЕКТИВНІСТЬ**

**ВЧИТЕЛІ
БАЧАТЬ У
ДІТЯХ БІЛЬШЕ
ЗДІБНОСТЕЙ**

**ВЧИТЕЛІ РОЗВИНУЛИ
БАЧЕННЯ
ПАРТНЕРСТВА
В ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ**

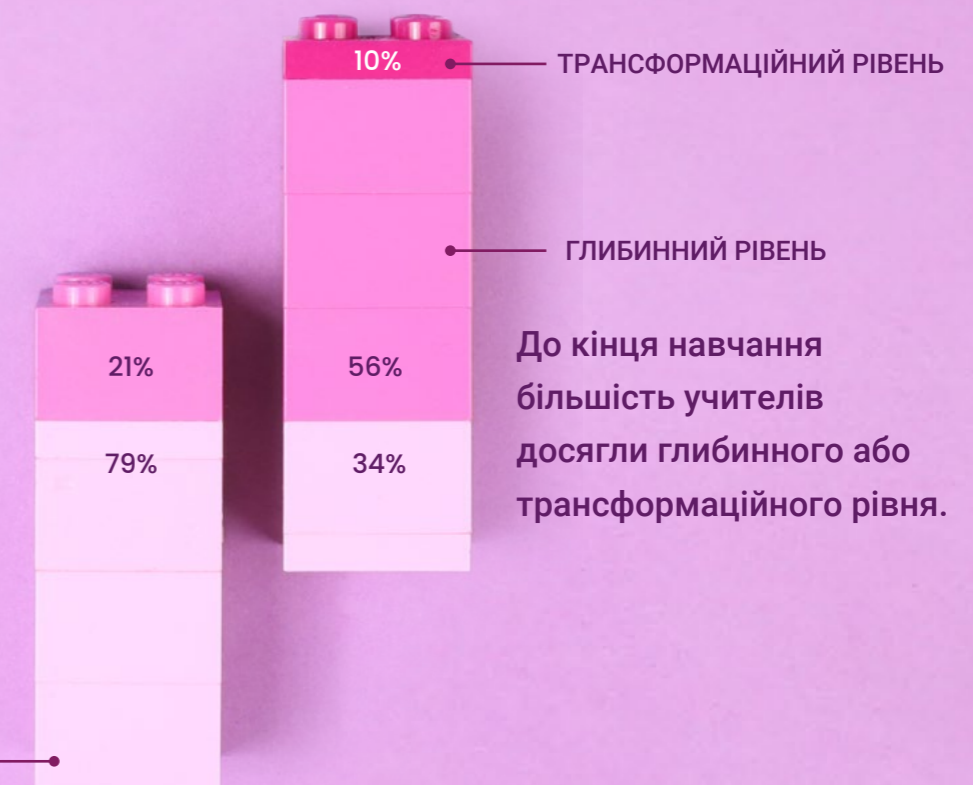
Застосування діяльнісних та ігрових методів як підхід: Більшість учителів (55 %) почали по-іншому сприймати діяльнісні та ігрові методи і побачили в них потенціал до розвитку широкого спектру навичок.

Вплив застосування діяльнісних та ігрових методів на сприйняття дітей: багато вчителів (33 %) почали бачити в дітях більше здібностей, ніж вони думали раніше.

Вплив застосування діяльнісних та ігрових методів на освітній процес: багато вчителів розвинули нове бачення партнерства в освітньому процесі, почавши сприймати себе як партнерів і фасилітаторів навчання.

На початку дослідження глибина усвідомлення, переконань і практичного застосування діяльнісних та ігрових методів більшості вчителів була на поверхневому рівні.

ПОВЕРХНЕВИЙ РІВЕНЬ

До кінця навчання більшість учителів досягли глибинного або трансформаційного рівня.

Вчителі починали і закінчували навчання на різних рівнях. Це ілюструє важливість розробки цільових навчальних програм, а не стандартного підходу.

Вплив діяльнісних та ігрових методів навчання на дітей

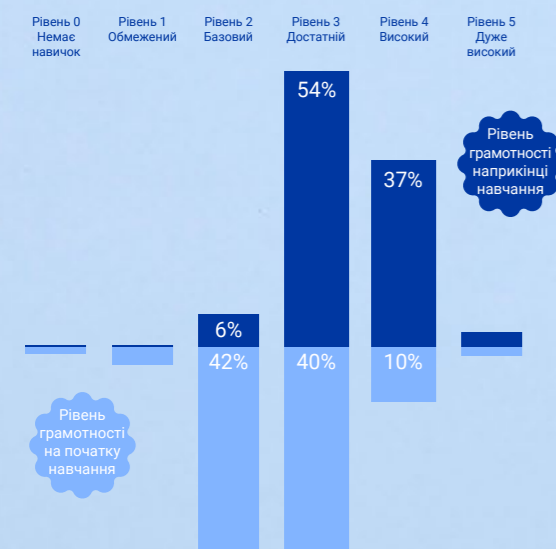

Вплив програми щодо впровадження діяльнісних та ігрових методів навчання можна дослідити лише з використанням діяльнісних та ігрових методів оцінювання

Саме тому ми розробили простий і цікавий для дітей метод оцінювання розуміння та виразності їхнього усного мовлення, а також їхніх соціально-емоційних навичок, зокрема емпатії, вміння розв'язувати конфлікти, долати проблеми та саморегулюватися. Для оцінювання використано яскравих персонажів, сценарії розв'язування проблем і запитання про емоції. В учнів поцікавилися, чи сподобалося їм оцінювання, і 99 % відповіли ствердно, у тому числі 64 % відповіли, що їм дуже сподобалося.

Грамотність

Порівняння результатів, отриманих на початку і наприкінці дослідження, продемонструвало, що загалом рівень грамотності всіх дітей зріс. Найсуттєвіші зміни пов'язані зі збільшенням кількості дітей, які продемонстрували високий рівень грамотності, та зі зменшенням кількості учнів, які перебувають на базовому рівні.

Рівень грамотності більшості учнів зріс із базового/достатнього до достатнього/високого рівня наприкінці дослідження

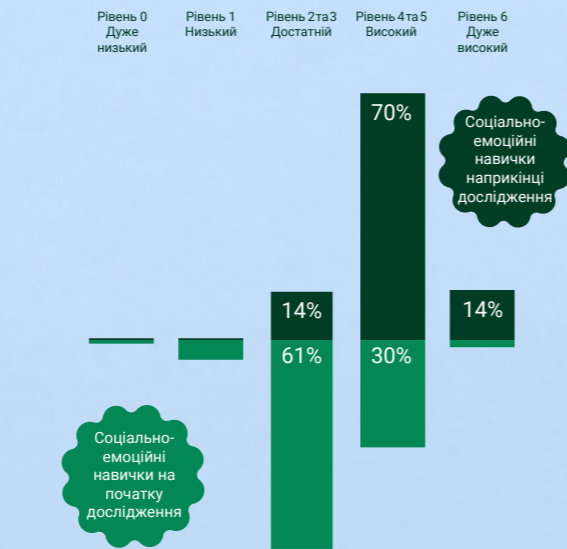
Учні з високим і дуже високим рівнем грамотності змогли відповісти на всі запитання за прочитаним текстом, творчо описати персонажів, придумати історію, вийшовши за межі зображеного на малюнках, і назвати 3 синоніми до знайомого прикметника.

Учні з достатнім рівнем грамотності змогли відповісти на більшість запитань за прочитаним текстом, пов'язати характеристики при описі персонажів і назвати 1-2 синоніми до знайомого прикметника.

Учні з базовими навичками грамотності змогли ефективно спілкуватися та розуміти короткі тексти з допомогою дослідника

Соціально-емоційні навички

Порівняння результатів, отриманих на початку і наприкінці дослідження, продемонструвало, що соціально-емоційні навички покращилися майже в усіх учнів. Найбільшою зміною стало збільшення кількості учнів, які продемонстрували високий рівень соціально-емоційних навичок, а також значне зменшення кількості учнів, які показали достатній рівень.

У більшості учнів соціально-емоційні навички зросли з достатнього до високого/дуже високого рівня до кінця дослідження

Учні з високим і дуже високим рівнем соціально-емоційних навичок змогли запропонувати спільні рішення проблем, зрозуміти неефективні стратегії розв'язання конфліктів, виявити проникливість та емпатію, оцінюючи поведінку персонажа.

Достатні соціально-емоційні навички були продемонстровані учнями, які реакцію персонажа на конфліктний сценарій розглядали лише з одного боку або пропонували розв'язати конфлікт за допомогою зовнішнього втручання.

Учні з обмеженими соціально-емоційними навичками демонстрували самосвідомість, але не мали стратегій саморегуляції або дій, спрямованих на демонстрацію емпатії чи розв'язання конфліктів.

Порівняння учнів контрольної та експериментальної груп

На початку дослідження учні контрольних шкіл продемонстрували кращі результати, ніж учні експериментальних шкіл, і наприкінці дослідження досягли вищого рівня грамотності і розвитку соціально-емоційних навичок. Однак учні експериментальних шкіл виявили більший прогрес у розвитку грамотності та соціально-емоційних навичок порівняно з початком дослідження.

У контрольній групі було набагато більше учнів з високим соціально-економічним статусом порівняно з експериментальною групою. Проте ми не знаємо, як повномасштабна війна вплинула на конкретних учнів та їхні сім'ї, ці результати слід інтерпретувати з обережністю.

Інші джерела доказів

Вчителі надали цінну інформацію про зростання та розвиток учнів. Вони розповіли про розвиток в учнів навичок саморегуляції, соціальної обізнаності, побудови стосунків, творчого мислення, співпраці, спілкування та розв'язання проблем.

Голоси вчителів

"Вони вчать контролювати свої емоції, наприклад, у мене в класі був хлопчик, який переїхав з Донецької області і мав великі проблеми з поведінкою.... [Йому] було складно відвідувати заняття. Поступово, через бесіди, ігри, роботу в парах і командах, він навчився контролювати себе і заспокоївся, зрозумів, що можна робити, а чого не можна... Він сам знаходив власні помилки і виправляв їх, навіть коли робив щось не так, підходив і вибачався"

"Я часто чую, що в старших класах діти мають великі проблеми з роботою в групах і відмовляються: "Ні, я не буду цього робити". Я вже бачу переваги нашого навчання. Коли повітряна тривога, ми спускаємося в бомбосховище, там стоять столи, і нам доводиться працювати в групах. Вони просто сідають, не дивлячись вгору, я даю їм завдання, і вони працюють із тим, з ким сіли. Зараз немає ніяких проблем. Вони завжди намагаються допомогти один одному, навіть коли немає потреби. У них розвинулася командна навичка соціальної взаємодії. Я кажу: "Я можу допомогти?", а вони кажуть... "Ні, не треба".

Перешкоди та сприятливі чинники

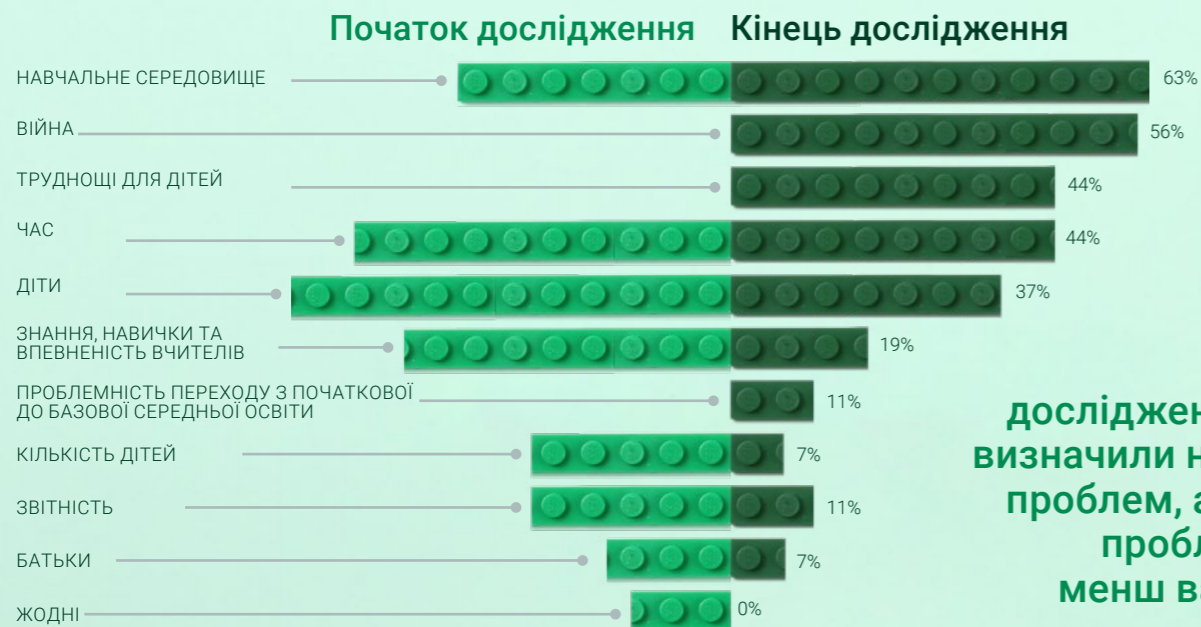
Вчителів запитували про те, що заважає або допомагає їм упроваджувати діяльнісні та ігрові методи в освітній процес. Розуміння цих чинників має вирішальне значення для всіх зацікавлених сторін, адже воно може підтримати вчителів у подоланні перешкод і зміцненні сприятливих умов для підтримки значущих змін у практиці, а також для закріплення та поширення успіху. Дослідження показало, що перешкоди та сприятливі чинники змінюються з часом і проявляються на рівні особистості, класу, школи, системи та країни

Проблеми

Діти, готові до школи чи школи, готові до дітей?

Проблеми та сприятливі чинники, визначені вчителями на початку дослідження, суттєво відрізнялися від тих, що були описані наприкінці. На початку дослідження найпоширенішим бар'єром, на який вказували вчителі, були самі діти - їхній низький рівень соціального розвитку, неналежна підготовка до школи та брак саморегуляції.

На початку дослідження, ще до курсу підвищення кваліфікації, вчителі не бачили прямого зв'язку між навчальною діяльністю й застосуванням діяльнісних та ігрових методів. Вони вважали, що спочатку діти мають вивчити шкільні правила, а потім уже гратися. На противагу цьому, після навчання за інноваційною програмою вчителі мали зовсім інші погляди на впровадження діяльнісних та ігрових методів в освітній процес. Набагато менше вчителів стверджували, що проблема в дітях; натомість вони почали згадувати про новий виклик – труднощі для дітей. Вчителі описували проблеми, з якими стикаються діти під час застосування діяльнісних та ігрових методів, наприклад, розвиток соціальних навичок, емоційної регуляції, впевненості. Тепер учителі усвідомлювали, як означені методи допомагають дітям розвивати ці навички. Це була важлива зміна – від сприйняття дітей як проблеми, що заважає застосуванню діяльнісних та ігрових методів в освітньому процесі, до бачення того, як ці методи допомагають дітям розв'язувати проблеми і розвивати важливі навички.

Наприкінці дослідження вчителі визначили новий набір проблем, а початкові проблеми стали менш важливими.

Голоси вчителів

"На наших заняттях діти навчилися висловлювати власні думки, коментувати, слухати інших, співпрацювати над проектом чи проблемою. Коли ми проводили захід, присвячений безпеці, до нас у школу прийшли представники міжнародних організацій і сказали: "Ми ніколи не зустрічали таких дітей! А ми проводили заходи в початкових класах усіх шкіл". ...Тобто [діти] без вагань відповідали на відкриті запитання, наводили докази, робили висновки."

Уже з самого початку дослідницьке поле було складним, нестабільним і постійно змінювалося через пандемію, яка розпочалася через шість місяців після початку проекту, і повномасштабне вторгнення в Україну через два роки. Онлайн-опитувальник, який заповнили всі директори шкіл, виявив значні руйнування та пошкодження певних шкіл та інфраструктури, спричинені вторгненням. Однак не було виявлено чіткої закономірності у відповідях, яка б свідчила про те, що контрольна або експериментальна група постраждала набагато більше, ніж інша.

Сприятливі чинники

Успіх дітей є найбільшим мотиватором. Після курсу підвищення кваліфікації вчителі описали різні чинники, що сприяють упровадженню діяльнісних та ігрових підходів в освітньому процесі Нової української школи. На початку дослідження вчителі вважали ключовими чинниками відчуття вмотивованості, компетентності та підтримки. Після проходження курсу підвищення кваліфікації найпоширенішим сприятливим чинником учителі назвали самих дітей – спостереження за тим, як вони ростуть, розвиваються і набувають впевненості в собі. Цей результат узгоджується з дослідженнями про підтримку вчителів у впровадженні довготривалих змін у практику. Коли вчителі досягають успіху і бачать позитивні результати для учнів, вони мають більше можливостей підтримувати мотивацію до впровадження діяльнісних та ігрових методів в освітній процес упродовж тривалого часу.

Найбільшою підтримкою для вчителів наприкінці навчання були успіхи дітей, їхня радість і бажання навчатися з використанням діяльнісних та ігрових методів.

Висновки

Ефективність упровадження діяльнісних та ігрових методів навчання

Результатом дослідження стали практичні рекомендації для вчителів, які допоможуть їм визначити, де вони перебувають на континуумі розуміння ролі діяльнісних та ігрових методів навчання в освітньому процесі Нової української школи – від поверхневого до трансформаційного. Таким чином, ми можемо краще зрозуміти, як виглядає ефективне впровадження цих методів і як їхнє застосування змінюється з часом.

Ефективний професійний розвиток

Дослідження показало, що можна підтримати вчителів у внесенні позитивних змін у освітній процес Нової української школи, що, в свою чергу, позитивно впливає на учнів. Особливості інноваційної програми включали індивідуальні сесії з тренером, створення умов для застосування нових знань, упровадження можливостей для спільної рефлексії та створення мереж професійної підтримки.

Зростання можливе навіть у складний час

Істотне зростання рівня грамотності та соціально-емоційних навичок майже всіх учнів з 1-го по 3-й клас є позитивним результатом цього унікального дослідження. Незважаючи на специфічний контекст і невелику вибірку, можна припустити, що діяльнісні та ігрові методи навчання, спрямовані на розвиток позитивних стосунків і досвіду, стали захисним чинником, який допоміг дітям продовжувати розвиватися.

Головні трансформації у ставленні вчителів до застосування діяльнісних та ігрових методів

Багато вчителів продемонстрували глибинну зміну, означену переходом від сприйняття дітей як проблеми у застосуванні діяльнісних та ігрових методів до бачення цих методів як засобу розв'язання проблем. Спочатку вчителі вважали, що діти не підготовлені до гри і не мають ключових навичок. Наприкінці дослідження вчителі розглядали діяльнісні та ігрові методи як засіб розвитку цих навичок. Ці зміни можна охарактеризувати як перехід від фокусування на дітях, готових до школи, до школи, готової до дітей.

Оцінювання програми за допомогою діяльнісних та ігрових методів

Ми розробили надійний і водночас діяльнісний та ігровий інструмент для вимірювання рівня грамотності та соціально-емоційних навичок дітей, що відповідає цільовій групі. Результати оцінювання були підкріплені іншими цінними джерелами інформації, що дозволило нам довести надійність висновків і, крім відповіді на запитання «Що?», зрозуміти «Як?» і «Чому?». Це підкреслило важливість використання різноманітних методів для відповіді на складні питання про діяльнісні та ігрові методи навчання.

Результати, що стосуються реформи «Нова українська школа» (НУШ)

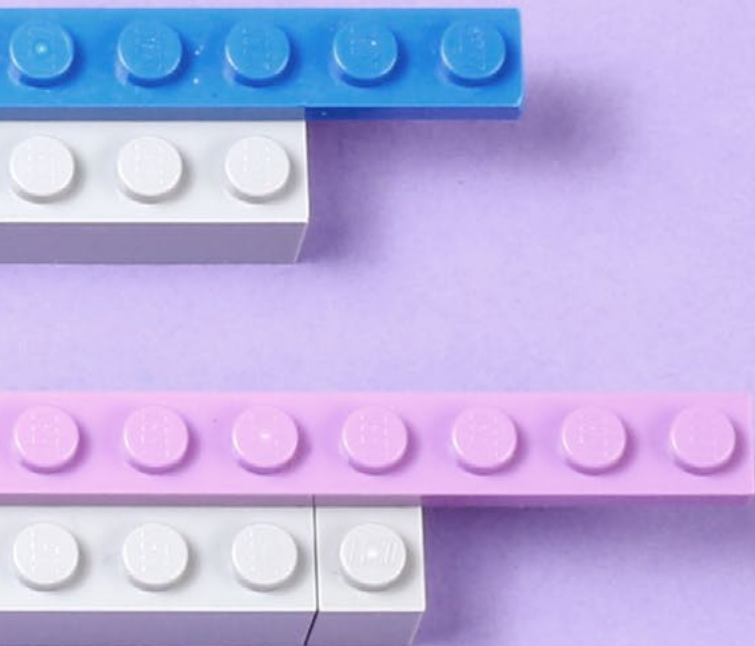
Для Міністерство освіти і науки України представлені тут результати можуть бути корисними та актуальними з огляду на їхню спрямованість на розвиток компетентностей, а не змісту навчання, зокрема соціально-емоційних навичок. Інші важливі висновки містять ключові особливості ефективного підвищення кваліфікації вчителів, упровадження концепції НУШ у систему базової середньої освіти, а також навчання та розвитку дітей в епоху надзвичайних викликів.

Голоси вчителів

"[Виклик] - це інструмент підготовки дітей до майбутнього, вони стануть людьми в суспільстві, а я - вчитель, який знає, як навчати дітей. Виклики змінюються щороку. Вони повинні знати, як змінюватися і як справлятися з цими змінами. Я маю підготувати їх емоційно та соціально... Я можу передати дітям цю здатність бути впевненими в собі. Для мене це про успіх, показувати свої навички і не боятися, прагнути до нового, відкривати нові можливості, майбутній успіх і зростання як учителя."

Голоси директорів шкіл

"Ірпінь та Буча перебували під постійними обстрілами з перших днів повномасштабного вторгнення. Люди покидали свої домівки, взявши з собою лише документи. Всі речі, включаючи комп'ютерну техніку, залишилися або вдома, або на роботі. Це стало величезним викликом для початку онлайн-навчання. Перебуваючи в інших містах України і навіть перетинаючи кордон, вчителям доводилося шукати можливості для проведення уроків, просити допомоги у добрих людей з комп'ютерами та інтернетом. Але, незважаючи на всі труднощі, менш ніж за чотири тижні ми почали навчати наших дітей онлайн."

Австралійська рада дослідників освіти © 2024

Австралійська рада дослідників освіти
19 Prospect Hill Road, Camberwell VIC 3124
Телефон: +61 3 9277 5555 ABN 19 004 398 145

www.acer.org

Рекомендоване цитування

Паркер, Р., Беррі, А., Пікер, К., Джефріс, Д., Андерсон, П., & Заболотна, О. (2024). Ефективність упровадження діяльнісних та ігрових методів навчання в освітній процес Нової української школи, 2019-2024. Австралійська рада дослідників освіти.

Підготовлено Австралійською радою дослідників освіти (АРДО) та Українською асоціацією дослідників освіти (УАДО) на замовлення LEGO Foundation та Міністерства освіти і науки України

The **LEGO** Foundation

